

VĚDECKÉ SPISY VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO V BRNĚ

Edice PhD Thesis, sv. 345

ISSN 1213-4198

thesis IS

Ing. Markéta Čablová

**Kvalita veřejných prostorů
a její rozvoj
Faktory rozvoje veřejných prostorů**

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
FAKULTA ARCHITEKTURY
ÚSTAV TEORIE URBANISMU

ING. MARKÉTA ČABLOVÁ

**KVALITA VEŘEJNÝCH PROSTORŮ A JEJÍ
ROZVOJ**

FAKTORY ROZVOJE VEŘEJNÝCH PROSTORŮ

***QUALITY OF PUBLIC SPACE AND ITS
DEVELOPMENT***

FACTORS OF PUBLIC SPACE DEVELOPMENT

ZKRÁCENÁ VERZE PH.D. THESIS

OBOR: *URBANISMUS*
ŠKOLITEL: *PROF. ING. ARCH. JAN KOUTNÝ, CSC.*
OPONENTI: *DOC. PHDR. LUBOMÍR KOSTROŇ, CSC.*
PROF. ING. ARCH. MOJMÍR KYSELKA, CSC.
PROF. ING. ARCH. JIŘÍ DAMEC, CSC.

DATUM OBHAJOBY: 30. 9. 2005

Klíčová slova: veřejné prostory, městské prostory, aktivity, participace, život města, revitalizace města, rozvoj aktivit

Key words: public spaces, city spaces, activities, participation, city life, city revitalization, activity development

Místo uložení disertační práce: Fakulta architektury VUT v Brně

1.	ÚVOD DO PROBLÉMU	5
2.	CÍL PRÁCE	5
3.	STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY V ČR A VE SVĚTĚ	5
4.	POUŽITÁ METODIKA	5
5.	KLÍČOVÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ÚSPĚŠNOST VP	6
5.1.	URBANISTICKÉ FAKTORY	6
5.1.1.	Funkce a provoz	6
5.1.2.	Prostor	7
5.2.	SOCIÁLNÍ FAKTORY	7
5.3.	EKONOMICKÉ FAKTORY	7
6.	VYBAVENÍ VEŘEJNÝCH PROSTORŮ	8
7.	VÝSLEDKY ANALÝZ - ROZVOJ KVALITY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ	8
7.1.	ZÁKLADNÍ POŽADAVKY NA ÚSPĚŠNÝ VEŘEJNÝ PROSTOR	8
7.1.1.	Pozitivní principy	9
7.2.	SYSTÉM VEŘEJNÝCH PROSTORŮ VE MĚSTĚ	10
7.3.	VLIV URBANISTICKÝCH A SOCIÁLNÍCH FAKTORŮ NA JEDNOTLIVÉ VEŘEJNÉ PROSTORY RŮZNÉHO VÝZNAMU	12
7.3.1.	Aktivity	13
7.3.2.	Doprava	13
7.3.3.	Obchod	14
7.3.4.	Prostorové faktory	14
7.3.5.	Sociální faktory	15
7.3.6.	Vybavení	15
8.	ZÁVĚR	16
8.1.	PROMĚNA FAKTORŮ V ZÁVISLOSTI NA TYPU A HIERARCHII VEŘEJNÉHO PROSTORU	16
8.1.1.	Aktivity	18
8.1.2.	Doprava	19
8.1.3.	Obchod	20
8.1.4.	Prostorové faktory	21
8.1.5.	Sociální faktory	22
8.1.6.	Vybavení	23
8.2.	VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DISERTAČNÍ PRÁCE	23
9.	LITERATURA	25
10.	Summary	26
11.	Seznam vlastních prací vztahujících se k tématu práce	30

1. ÚVOD DO PROBLÉMU

Aktivity obyvatel a návštěvníků jsou základní hnací silou života města. Souhrnem jednotlivých činností, drobných úkonů a vzájemně nesouvisejících aktivit město ožívá, získává svůj osobitý charakter a ráz. Aktivity samotné jsou z velké části ovlivněny prostředím. Bohaté, živé a zajímavé prostředí podpoří rozvoj bohaté, živé a zajímavé škály aktivit. Nudné, šedé a sterilní veřejné prostory znamenají mrtvé město, smutné obyvatele a minimální počet znechucených návštěvníků.

Město musí nalézt a uchovávat svůj charakteristický ráz, obraz, na který by mohli být jeho obyvatelé pyšní a se kterým by se mohli ztotožnit. Přijmou-li lidé veřejné prostory za své, stanou se rozšířeným obytným pokojem, zvětšeným obydlím a protože jedna aktivita ústí zákonitě v další, podpoří se vzájemně činnosti jednotlivých obyvatel a návštěvníků a vznikne příznivé klima pro rozvoj dalších a dalších aktivit.

V posledních desetiletích prochází společnost řadou změn ve způsobu obživy, v sociálních podmínkách a v ekonomickém modelu společnosti. To vedle k výraznému nárůstu volného času. Také se změnou sociálního modelu rodiny dochází k velkému nárůstu osamělých, jak mladých, tak především starších osob. Pro tyto lidi může být návštěva veřejného prostoru jedinou dostupnou formou sociálního kontaktu.

Výsledkem uvedených skutečností je, že dochází ke stálému zvyšování nároků na veřejné prostory a aktivity na nich a že přínos kvalitních prostorů pro město, jeho život a prosperitu, je nezpochybnitelný.

2. CÍL PRÁCE

Cílem disertační práce je určit základní faktory, které ovlivňují kvalitu veřejného prostoru a poukázat na možnosti jejího zlepšování. Cíl bude řešen na základě rozboru stávajícího stavu obdobné problematiky u nás i ve světě a na základě analýzy fungujících zahraničních veřejných prostorů a revitalizovaných prostorů v České Republice

3. STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

V současné době se výzkumem veřejných prostorů a aktivit zabývá velké množství jednotlivců i organizací. Tyto výzkumy probíhají především v zahraničí a v posledních desetiletích také u nás. K aplikaci zahraničních poznatků na naše podmínky nemůže však dojít bez podrobného zkoumání našich veřejných prostorů, jejich typologie a systému.

4. POUŽITÁ METODIKA

Analyzovány byly jednotlivé typy veřejných prostorů a aktivit a základní faktory, které ovlivňují kvalitu veřejného prostoru. Analýzy byly prováděny s ohledem na možnosti zlepšování kvality veřejných prostorů. Při řešení byly použity tyto základní metody:

- Analýza
 - Urbanistická analýza
 - Společenská analýza
- Syntéza
- Srovnávací metody
- Statistické zpracování
- Pozorovací metody
 - Sčítání chodců
 - Mapování chování

Pracovní teorie byly ověřovány analýzou některých veřejných prostorů u nás a v zahraničí. Zkoumané příklady:

- **TORONTO – BLOOR WEST VILLAGE**
Zkoumán vliv bohatého parteru, vyvinuté a podporované komunity, bohatě vybaveného veřejného prostoru, odlišné mentality a výchovy a pořádání organizovaných akcí na kvalitu prostoru a rozvoj aktivit.
- **KODAŇ – REVITALIZOVANÁ CENTRÁLNÍ ČÁST**
Analýza podkladů práce Prof. Jana Gehla
Zkoumán vliv systematické revitalizace veřejných prostorů na rozvoj jejich kvality a tím na podporu života a aktivit
- **HRADEC KRÁLOVÉ – ULICE ŠVEHLOVA**
Zkoumán vliv revitalizace veřejného prostoru okrskového významu na rozvoj života a aktivit
Ověřena možnosti aplikace stávajících poznatků v našich podmínkách
Sledován především vliv zlepšení kvality vybavení, umístění zeleně a celkového zkvalitnění prostředí na nárůst počtu a četnosti aktivit a celkové zvýšení jeho návštěvnosti
- **BRNO – NÁMĚSTÍ SVOBODY**
Zkoumán vliv kvality veřejného prostoru, jeho vybavení a kvality parteru na návštěvnost, její délku a důvod a na rozvoj aktivit
Zkoumán vliv stereotypů chování a mentality na rozvoj aktivit
- **UHERSKÉ HRADIŠTĚ – ULICE HAVLÍČKOVA A FRANTIŠKÁNSKÁ**
Mapováním těchto dvou ulic s rozdílným hierarchickým postavením bylo ověřováno členění faktorů k jednotlivým VP

5. KLÍČOVÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ÚSPĚŠNOST VP

Úspěšnost veřejného prostoru jako místa aktivit a veřejného života je závislá na mnoha činitelích. Z dostupných materiálů vyplývá, že základní faktory, které se podílejí na kvalitě a úspěšnosti veřejného prostoru jsou:

- **Urbanistické**
- **Sociální**
- **Ekonomické**

5.1. URBANISTICKÉ FAKTORY

Urbanistické faktory se dotýkají samotné urbanistické struktury města. Podmiňují existenci veřejných prostorů jako takových a také jejich úspěšné fungování. Můžeme určit tři průměty urbanistické struktury a to:

- Funkce
- Provoz
- Prostor

5.1.1. Funkce a provoz

Funkce určitého veřejného prostoru je základním měřítkem při určování jeho úspěšnosti. Požadovaná funkce je také primárním podkladem a východiskem pro návrh uspořádání a vybavení daného veřejného prostoru. Veřejné prostory jsou také

základními provozními tepnami města a jejich uspořádání, propojení a vybavení musí splňovat a zajišťovat všechny provozní nároky, které jsou na ně kladeny.

Mezi funkční a provozní faktory můžeme řadit:

- **Dopravu**
- **Společenské funkce**
- **Obchod**

5.1.2. Prostor

Základní prostorové charakteristiky stávající urbanistické struktury většinou vycházejí z historického uspořádání prostoru, jsou po dlouhá léta neměnné a lze je často pouze velmi obtížně ovlivnit.¹ Přesto je nezbytné se zde o nich zmínit, protože často hrají klíčovou roli v atraktivitě veřejných prostorů.

Mezi charakteristiky prostoru můžeme zařadit:

- **Postavení v systému VP**
- **Prostorové charakteristiky**
- **Fyzikální charakteristiky**
- **Charakter okolního parteru**
- **Další prostorové charakteristiky**

5.2. SOCIÁLNÍ FAKTORY

Sociální faktory ovlivňují především působení veřejného prostoru, dojem, jaký zanechá v jeho uživateli. Jsou to také faktory, které svou podstatou vyplývají ze společenské funkce veřejného prostoru, z kontaktů mezi lidmi a z jejich schopnosti vnímat své okolí. Tyto faktory jsou hůře postižitelné a měřitelné než například některé urbanistické charakteristiky veřejných prostorů. Závisí často na výchově, kulturním pozadí, ale také například na náladě nebo věku uživatele. Přesto jsou velmi významné, protože působí často podvědomě a podílejí se na úspěchu i takových veřejných prostorů, u kterých bychom větší úspěch nepředpokládali. Sociální faktory se také podílejí na *geniu loci*, na vnitřním náboji a na specifickém charakteru daného veřejného prostoru.

Patří sem například:

- **Počet uživatelů VP**
- **Pocit příslušnosti** uživatelů k danému místu a komunitě
- **Reprezentace**
- **Aktivity jako zdroj aktivit**
- **Bezpečnost**

5.3. EKONOMICKÉ FAKTORY

Tuto problematiku můžeme pro naši potřebu rozdělit na dvě skupiny a to na ekonomický dopad veřejných prostorů, jejich kvality a úspěšnosti, na ekonomiku města a na ekonomickou problematiku týkající se vzniku a údržby veřejných prostorů.

Vztah kvality veřejných prostorů a ekonomické úspěšnosti města je markantní. Kvalitní veřejné prostory s širokou nabídkou aktivit mají dvojnásobný ekonomický přínos. Primárně především podporují rozvoj cestovního ruchu. Sekundárně mají veřejné prostory vliv na migraci obyvatelstva, protože zdravé a krásné město láká k usazení lidí různých profesí, zájmů a úrovně vzdělání, kteří tvoří základ ekonomické úspěšnosti.

Ekonomická problematika vzniku a údržby veřejných prostorů se týká především způsobů jejich financování. Možnými zdroji financí jsou potom především:

- *Rozpočtová sféra – stát, kraje, obce*

¹ podle Prof.Ing.arch J. Koutného, CSc.

- *Grantové programy – stát, NNO, EU*
- *Podnikatelské subjekty – firmy, podnikatelé*
- *Soukromé osoby*

Tyto finance jsou zdrojem především při zakládání veřejných prostorů. Jejich údržba je zpravidla úkolem obecního rozpočtu. Možností je opět využití soukromých subjektů, osob nebo zájmových organizací, které by mohly vykonávat údržbu některých veřejných prostorů zdarma nebo za drobnou úplatu.

Souhrnně můžeme říci, že ideálním modelem financování tvorby a údržby veřejných prostorů je využití multizdrojového financování s podílem všech dostupných zdrojů a se silnou participací veřejnosti.

6. VYBAVENÍ VEŘEJNÝCH PROSTORŮ

Posledním faktorem, který ovlivní významně kvalitu veřejného prostoru je jeho vybavení. Do této kategorie můžeme zařadit širokou škálu prvků, které můžeme zařadit do těchto skupin:

- **sedací prvky** – základ funkce
- **přírodní prvky** – oživující element
- **umělecká díla**
- **povrchy**
- **drobná architektura**
- **ostatní mobiliář**

7. VÝSLEDKY ANALÝZ - ROZVOJ KVALITY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ

Podpora obnovy života na VP v České Republice je po dlouhém období nezájmu a negativního přístupu jedním z klíčových úkolů současného urbanismu a městského designu. Naším cílem je vytvořit místo s takovými charakteristikami, které budou lákat uživatele veřejného prostoru a podporovat rozvoj života i aktivit.

Není možné stanovit zcela přesné a konkrétní zásady a charakteristiky, které udělají z veřejného prostoru úspěšné místo. Důvodem je především to, že každý prostor je jiný, má odlišnou historii, vztahy s okolím, uživatele i funkci. Tato práce se pokusila určit vztah jednotlivých charakteristik a prvků VP a jejich proměny k úspěšnosti VP a aktivitám, které se na nich odehrávají.

7.1. ZÁKLADNÍ POŽADAVKY NA ÚSPĚŠNÝ VEŘEJNÝ PROSTOR

Úspěšnost veřejného prostoru je výrazně ovlivněna jeho kvalitou.

Kvalitou rozumíme soubor různých charakteristik VP a to nejen prostorových – rozměry, umístění v systému, poloha, atd. a fyzikálních – oslunění, proudění vzduchu, ..., ale také charakteristik sociálních a urbanistických – počet uživatelů, vybavení prostoru, charakter a image místa, genius loci, ..., které zvyšují funkční a užitnou hodnotu veřejného prostoru, podporují rozvoj aktivit atd. Tj. čím vyšší kvalita veřejného prostoru, tím větší počet a širší škála aktivit, více návštěvníků, ...

Hovoříme-li o úspěšném veřejném prostoru, máme na mysli místo, které je často a hojně navštěvováno, pokud možno v průběhu celého dne, kam se lidé rádi vracejí a kde probíhá bohatá škála aktivit, především volitelných, cílových, pobytových a samozřejmě sociálních.

7.1.1. Pozitivní principy

Mezi obecné principy, které zásadně pozitivně ovlivní úspěšnost veřejného prostoru patří především princip:

- Polyfunkčnosti
- Sdružování
- Vrstvení
- Umírněného užívání všech dostupných zdrojů
- Koncentrace
- Participace budoucích uživatelů

Tyto principy byly popsány na základě analýzy stávajících materiálů a výzkumů a také s ohledem na obecné principy trvale udržitelného rozvoje.

• Polyfunkčnost

Jednotlivé prostory i prvky vybavení by měly být formovány s ohledem na co nejširší škálu možného využití. Každý objekt by měl být využitelný více než jedním způsobem, tj. například vodní prvek by měl sloužit také k sezení, osvětlení může být zároveň hracím prvkem, atd. To zajistí jejich častější a bohatší využívání, která povede ke kumulaci lidí a aktivit.

• Sdružování²

Jednotlivé prvky vybavení a zároveň podněty k aktivitám by měly být sdružovány do jednoho místa. Především v prostoru s nižším počtem uživatelů je tvorba takovýchto kumulačních bodů velmi významná. Kumulační bod předpokládá kumulaci uživatelů. V tomto místě je také větší pravděpodobnost, že k nějaké aktivitě dojde a protože aktivity plodí další aktivity a protože jsou zde shromážděni lidé, dojde ke koncentrovanému rozvoji života a je podpořeno užívání celého veřejného prostoru.

• Vrstvení

Vrstvení a překrývání různých funkcí veřejného prostoru zajistí jejich návštěvnost v průběhu celého dne a roku. Prostor je tak stále využit a nabízí jak zajímavé lidi a aktivity, tak pocit bezpečnosti a života. Například místo, které je ve dne tržištěm může být večer místem pořádání koncertů nebo náměstí s letní promenádou se může v zimě stát kluzištěm.

• Umírněné užívání všech dostupných zdrojů

Tento princip odpovídá uplatňování teorie trvale udržitelného rozvoje a ekologického chápání životního prostředí. Jedná se především o to, aby byl zachován takový potenciál prostředí, který udrží a znásobí jeho kvality i pro budoucí generace znamená to, že „... děti našich dětí budou užívat svět alespoň stejně dobrý, jako je ten náš.“³ Významný je také poměr energie a nákladů vložených do tvorby, případně rekonstrukce prostoru k jeho užitné hodnotě a kvalitě života na něm a také celkové finanční a energetické náklady na jeho údržbu.

Při každé práci s veřejným prostorem by se mělo myslet především na jeho užitečnost jako místa života a setkávání, prostoru pro komunikaci a aktivity. Tvorbou monumentů a nákladných dekorací není většinou vytvořeno prostředí vhodné pro rozvoj

² Podobný pojem se u Gehla vyskytuje jako triangulace,

Gehl, J. (2000): Život mezi budovami. Nadace Partnerství, Brno

³ Day, Ch. (2004): Duch a místo. ERA group, Brno

života. Zpravidla i drobné nenásilné vylepšení zkvalitní prostor a může být prvním stupněm postupného zhodnocování prostředí, do kterého se zapojí také komunita.

- **Koncentrace**

Koncentrace uživatelů a aktivit do jednoho místa souvisí se sdružováním prvků vybavení. Velmi důležité je přitáhnout uživatele prostoru, přilákat lidi, kteří si poté mohou vybrat z nabídky atrakcí a možných aktivit. Základní zásadou ale je: musí tam být lidé a musí jich tam být hodně. Lidé přitahují lidi a aktivity přitahují aktivity, proto místo, kde se nachází větší množství lidí, přitáhne další lidi. To, že jsou lidé na jednom místě dá podnět k rozvoji aktivit a to přitáhne další lidi a další aktivity ...

- **Participace budoucích uživatelů**

se projeví už při samotném plánování a tvorbě prostoru. Do skupiny lidí, kteří by se měli podílet na plánování patří ti, kdo v blízkosti veřejného prostoru žijí, pracují, navštěvují různé instituce, vlastní zde pozemky, nemovitosti a provozují podniky, ale také ti, kteří veřejný prostor navštěvují, zajímají se o něj, mají k němu určitý vztah. Zkušenosti těchto lidí vyplývají z pravidelného kontaktu s veřejným prostorem a jsou svázány s jejich vlastními pocity, zážitky a dojmy. Tito lidé také znají všechny informace o současném stavu veřejného prostoru, jeho nevýhody, problémy a slabá místa a současně i místa významná a nepostradatelných.

To, že mají uživatelé vliv na budoucí obraz VP, že je tento prostor organizován a utvářen podle jejich přání a potřeb a má odpovídající náplň a funkci ovlivní především následující:

- posílí se obecné povědomí o občanské společnosti
- lidé vezmou veřejný prostor „za svůj“, budou jej častěji navštěvovat, prostor bude pod důraznějším dohledem, případně bude posílena údržba a úklid
- rozvine se zde bohatší škála aktivit, protože prostor je organizován a vybaven podle přání uživatelů
- díky vyšší koncentraci lidí dojde k většímu počtu sociálních kontaktů, které jsou navíc hlubší, protože se lidé v průběhu participačního procesu navzájem poznali a navázali mezi sebou vztahy

Velmi významná je participace v průběhu celého procesu tvorby veřejného prostoru, od samotné myšlenky a sběru idejí o poslání a náplni prostoru, přes jeho plánování až po fyzickou realizaci. Nezbytná je také podpora účasti všech věkových i sociálních kategorií obyvatel, protože ti všichni by měli později prostor využívat. V neposlední řadě je také nezbytná výchova architektů ke schopnosti komunikace s budoucími uživateli a dostatečný legislativní rámec těchto aktivit.

7.2. SYSTÉM VEŘEJNÝCH PROSTORŮ VE MĚSTĚ⁴

Podle některých odborníků (Staňková, Koutný, Šilhánková) můžeme při pohledu na město a jeho VP a také na provoz a aktivity, které se na nich odehrávají, rozlišit systémy, ke kterým bychom mohli najít jistý přírůstek v ÚSES (územní systém ekologické stability). Ten můžeme obecně definovat jako systém, který slouží zajištění ekologické stability území a to především umožněním existence a migrace organismů.

Podobně tak tvoří veřejné prostory systém, který umožňuje život a pohyb uživatelům města, umožňuje rozvoj aktivit i přesun na jiná místa. Na rozdíl od ÚSESu je však členění na jednotlivé kategorie obtížnější a složitější a především jeho praktická aplikace na jednotlivé veřejné prostory musí zahrnovat celý komplex prvků a vlivů.

⁴ obdobné členění Šilhánková, V. (2003): Veřejné prostory v územně plánovacím procesu, VUT v Brně

Nejedná se totiž o izolované prostory, které lze jednoduše definovat například rozlohou a podobně. Hierarchická úroveň jednotlivých prostorů zahrnuje celou škálu prvků a charakteristik jak samotného prostoru, tak jeho okolí a vzájemných vazeb.

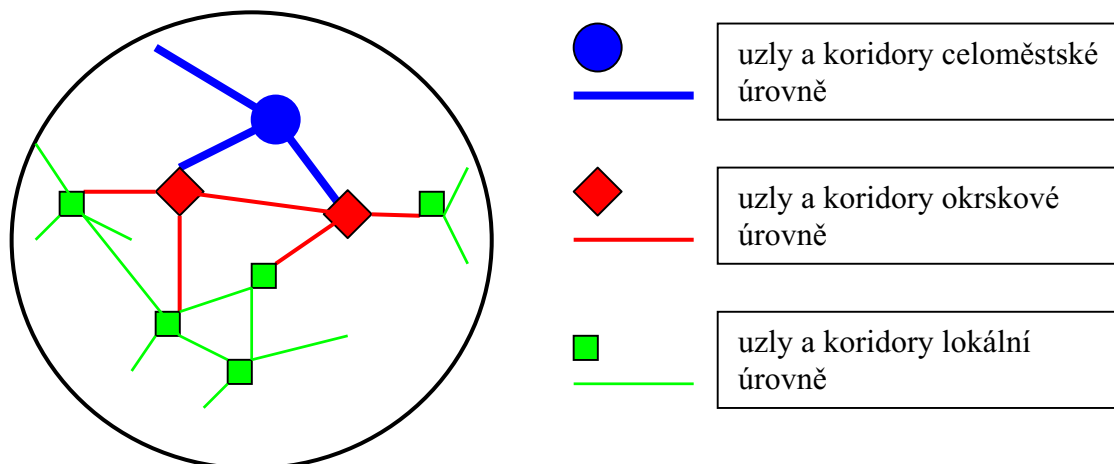

Schéma 1: Schéma hierarchického systému veřejných prostor ve městě

Pro potřeby třídění městských VP můžeme rozlišit tyto stupně:

- **Nadměstský systém** (regionální a národní, případně nadnárodní) je tvořen veřejnými prostory, jejichž význam přesahuje rámec města, prostory, které se stávají centry regionu, národa, případně jejich vliv a význam přesahuje hranice státu.
- **Celoměstský systém** veřejných prostorů ve městě tvoří především centrální zóna města, ať už centrum historické, správní či obchodní jako středisko života města a na ně navazující hlavní tepny. Tato část systému má na starosti největší část veřejného života, je zde nejvíce atrakcí a lákadel města, intenzita provozu je vysoká, dochází k velkému množství společenských kontaktů, kypí zde život. Tyto veřejné prostory jsou také jakousi výkladní skříní, esencí města.
Mají největší podíl na rozvoji cestovního ruchu, jejich kvalita má největší účinek na turisty a návštěvníky, kteří tyto prostory navštěvují nejčastěji, zprostředkuje jim celkový dojem, jakým na ně město zapůsobí a také ovlivní to, jestli se do něj znovu vrátí. Tato hierarchická úroveň veřejných prostorů má však také zásadní vliv na obyvatele města. Kvalitní veřejné prostory, které rozvíjejí bohatou škálu společenských aktivit ať už organizovaných nebo spontánních jim umožní identifikovat se s městem a získat pocit příslušnosti a sounáležitosti.
- **Okrskový systém** veřejných prostorů ve městě je vázán především na jednotlivé městské části nebo čtvrtě. Je tvořen především centry těchto jednotlivých částí, případně na ně navazujícími ulicemi. V této části systému se odehrávají některé, často i formální události života obyvatel městské části, nachází se zde většina obchodních a administrativních prvků okrsku a dochází zde k velkému množství kontaktů především mezi obyvateli dané části města. Z hlediska podpory a rozvoje turistického ruchu má tato část systému nižší význam než celoměstská nebo vyšší úroveň, ale přesto je do jisté míry významná a přispívá k úspěšnosti města především nabízenými službami a specifickými charakteristikami. Obyvatelé se mohou díky vysoké kvalitě okrskové úrovně systému veřejných prostorů lépe identifikovat se širší komunitou, která se právě na této úrovni vytváří a která může podporovat jak rozvoj společenského života, tak rozvoj ekonomický. Tato úroveň také tvoří spojnici mezi ostatními dvěma úrovněmi a zajišťuje jejich kontinuitu. Má tedy do jisté míry vliv na celkovou identifikaci obyvatel s jejich městem stejně tak,

jako mohou být kontakty a vztahy vzniklé na okrskové úrovni přeneseny a rozvinuty na úrovni lokální a může tak být rozvinut a obohacen život města, komunity a sousedství a také posílena frekvence a intenzita využívání veřejného prostoru.

- **Lokální (místní) systém** zahrnuje zbývající veřejné prostory, které nepatří do úrovně vyšších. Je tvořen uličkami, náměstími a zákoutími, které dokreslují obraz města a života jeho obyvatel a které jsou, stejně jako jejich kvalita, pro tyto obyvatele velmi důležité. V některých případech se součástí tohoto systému stávají také prostory polosoukromé a soukromé a to především proto, že jejich interakce s veřejnými prostory lokálního významu je silným potenciálním zdrojem interakcí, možným cílem zájmu a předmětem pozorování. Turistům veřejné prostory lokálního významu dokreslují příznivý (nebo nepříznivý) obraz celého města, ale nemohou být jeho hlavním lákadlem. Největší význam mají tato místa pro obyvatele. Jsou to prostory, díky nimž se identifikují s místem svého bydliště a s jeho nejbližším okolím, prostory, které se podílejí na vytváření a udržování těsného sousedství, zlepšování kvality každodenního života a na rozvoji každodenních aktivit, ať už nezbytných nebo volitelných. Aktivity, které se zde odehrávají, jsou převážně neformální, spontánní a jsou ovlivněny bohatou škálou sousedských vazeb.

7.3. VLIV URBANISTICKÝCH A SOCIÁLNÍCH FAKTORŮ NA JEDNOTLIVÉ VEŘEJNÉ PROSTORY RŮZNÉHO VÝZNAMU

Z provedených analýz, dostupných materiálů i vlastního výzkumu veřejných prostorů u nás i v zahraničí vyplývá, že existuje významný vztah mezi kvalitou veřejného prostoru a rozvojem aktivit, které se na něm odehrávají. Faktory ovlivňující kvalitu a charakter VP byly rozděleny do skupin podle příslušnosti k základním okruhům, které se pro ovlivnění kvality veřejného prostoru jeví jako nejvýznamnější.

Základními okruhy faktorů, které mají zásadní vliv na jednotlivé veřejné prostory, jejich kvalitu a fungování a na rozvoj aktivit na nich jsou:

- aktivity
- doprava
- obchod
- prostorové faktory
- sociální faktory
- vybavení

Každý ze základního okruhu faktorů se na kvalitě veřejného prostoru podílí jiným způsobem. Zásadní pro působení jednotlivých faktorů na různé veřejné prostory je hierarchické postavení veřejného prostoru v systému veřejných prostorů a jeho základní typ, protože na každé jeho úrovni působí dané faktory jiným způsobem a intenzitou. Proto byly na základě analýz literatury a provedených výzkumů základní faktory daného okruhu přiřazeny k jednotlivým hierarchickým úrovním veřejných prostorů tak, aby prezentovaly hlavní činitele pozitivně ovlivňující kvalitu veřejného prostoru a rozvoj aktivit.

Tabulka každého okruhu faktorů je členěna podle jednotlivých hierarchických úrovní veřejných prostorů – celoměstský, okrskový a lokální význam a dále podle základního typu veřejného prostoru – uzly a koridory. Na této tabulce je možné přehledným způsobem dokumentovat základní faktory pozitivně ovlivňující kvalitu veřejného prostoru pro daný typ a postavení veřejného prostoru. Dále je zde možné prezentovat proměnu těchto jednotlivých faktorů a jejich intenzity v závislosti na hierarchické úrovni a základním typu veřejného prostoru.

Vztah vlivu daného faktoru na veřejný prostor určité hierarchické úrovně byl částečně určen odborným odhadem, z velké části byl však zjištěn při přímém průzkumu pomocí mapování chování a sčítání chodců ve srovnatelných veřejných prostorech různých hierarchických úrovní.

7.3.1. Aktivity

To, že se ve veřejném prostoru něco odehraje způsobí, že se odehraje něco dalšího a tak dál. Hnacím motorem aktivit jsou aktivity samotné. Ve vztahu k jednotlivým kategoriím je nejvýznamnější posilování volitelných aktivit, prostor musí být dostatečně zajímavý, atraktivní a musí nabízet dostatek příležitostí pro procházky, posedávání, polehávání, hru a podobně. Nezbytné je posilování aktivit pobytových – sezení, postávání, polehávání, zjednodušeně prodlévání v prostoru po delší dobu zajistí jak dostatečnou kumulaci uživatelů, tak možnost, že dojde k rozvoji další aktivity. Podle Gehla „Vysoká úroveň aktivity v jisté oblasti může být stimulována tím, že zajistíme, aby více lidí využívalo veřejný prostor a podpoříme délku jednotlivých pobytů venku“.⁵

V neposlední řadě kumulace uživatelů zajistí rozvoj aktivit sociálních, které jsou pro kvalitní veřejný prostor tou nejvýznamnější aktivitou. Snahou je nabídnout co nejširší a nejbohatší škálu a doufat, že budou všechny možnosti co nejlépe využity. „... stejně jako lesy, i města můžete „vypěstovat“. Z uzlů různých aktivit vyrostou místa, kde se aktivita soustřeďuje“⁶

Velmi významné je nastartování koloběhu aktivit, tj. snaha o to, aby si lidé zvykli využívat veřejný prostor. Pro to jsou ideální různé organizované akce, které mohou takové potenciální uživatele přitáhnout.

7.3.2. Doprava

patří k faktorům, které veřejný prostor ovlivní nejvýrazněji, protože na jejím řešení a intenzitě závisí schopnost a možnost prostoru přitáhnout lidi a být využit k aktivitám. Zajímavý, živý a funkční prostor může vzniknout pouze tam, kde doprava neomezuje rozvoj dalších funkcí veřejného prostoru.

Úspěšný veřejný prostor by měl mít:

- převažující podíl pěší, případně cyklistické dopravy
- volný pohyb pěších bez výraznějších omezení, protože pouze za fyzické přítomnosti osob na veřejném prostoru může dojít k rozvoji aktivit a vůbec k „užívání“ prostoru
- kvalitně řešenou MHD s dobrou dostupností
- výrazně omezenou tranzitní dopravu
- podporu dopravy cílové s krátkodobým parkováním
- nezbytné je také výrazné snížení rychlosti, které umožní snížit nebezpečí plynoucí z dopravy a omezí kolizní situace mezi chodci a cyklisty na minimum, protože „... pomalá doprava znamená živá města.“⁷
- dlouhodobé parkování (např. zaměstnanci – celý den) řešeno mimo veřejný prostor
- důsledně organizované zásobování pomocí prostorových a časových regulací tak, aby nedocházelo k omezení užitelnosti prostoru

⁵ Gehl, J., Gemzoe, L. (1996): Public spaces – Public life. The Danish architectural press and The Royal Danish Academy of Fine Arts, Copenhagen

⁶ Day, Ch.(2004): Duch a místo. ERA group, Brno

⁷ Gehl, J., Gemzoe, L. (1996): Public spaces – Public life. The Danish architectural press and The Royal Danish Academy of Fine Arts, Copenhagen

7.3.3. Obchod

Obchodní aktivity byly vždy velmi významné pro rozvoj veřejných prostorů. Z velké části se podílí na přítomnosti lidí ve veřejném prostoru, lidé mají „nějaký důvod“ veřejný prostor navštívit. V našich podmínkách, kdy stále ještě není dostatečně rozvinuta kultura pobytu a užívání si veřejného prostoru je to stále velmi významné. Z tohoto důvodu může být obchod především velmi významnou startovací aktivitou, na kterou může navázat množství aktivit dalších. Nezbytná je bohatá škála služeb a provozoven, která je přizpůsobena všem typům uživatelů a dostatečně dlouhá otevírací doba. Vnější obchodní aktivity nehrají tak zásadní roli a přispívají především k doplnění nabídky. Přesto mohou ovlivnit rozvoj aktivit a tím i úspěšnost VP. Jsou často umístovány v místech zvýšené koncentrace uživatelů VP, tam, kde je vyšší intenzita provozu a svým charakterem ovlivní také obraz prostoru.

7.3.4. Prostorové faktory

tvoří širokou škálu aspektů a charakteristik veřejného prostoru. Některé z těchto charakteristik je možné ovlivnit poměrně snadno (například míru oslunění části veřejného prostoru), další jsou ovlivnitelné pouze za cenu velkých nákladů (například velikost stávajícího prostoru nebo poměr výšky zástavby k šířce ulice).

Základní prostorovou charakteristikou je zapojení do systému veřejných prostorů. Jedná se o samotné hierarchické postavení VP i o zapojení do systému a provázanost s ostatními veřejnými prostory. Postavení prostoru na určité hierarchické úrovni ovlivní především míru a způsob jeho využívání. Z výhodného hierarchického postavení veřejného prostoru vyplývá výhoda jeho intenzivního využívání bez větších nároků na vybavení. Obecně má ale každá úroveň své výhody i nevýhody. Nezbytné dobré zapojení prostoru do systému VP. To zajistí dobrou obslužnost a přístupnost a také vyšší atraktivitu prostoru.

Celková velikost a měřítko prostoru je také velmi významné. Příliš rozsáhlý prostor neumožní zapojení se do aktivit a navíc takový prostor působí zpravidla příliš chladně a monumentálně, proto nepodporuje rozvoj aktivit. Drobnější měřítko prostoru podpoří koncentraci uživatelů a rozvoj aktivit a také rozvoj sociálních kontaktů a jejich hloubku. Obecně lze říci, že výrazné extrémy nesvědčí úspěšnosti místa a jako nejpříznivější jsou vnímány prostory tradičního charakteru.

Fyzikální charakteristiky tvoří další významnou skupinu. Ve vztahu k nim je velmi významná ochrana VP před hlukem, tj. především nezbytnost řešení a celkové omezení intenzity dopravy. Důležitá je dále údržba a celková čistota prostoru a také jeho vystavení proudění vzduchu (preferováno je vždy závětrí) a oslunění. V různých ročních obdobích jsou požadavky na expozici a oslunění prostorů různé, proto by mělo být každé prostranství řešeno tak, aby nabízelo možnost volby mezi sluncem a stínem v průběhu celého roku a pokud možno i v průběhu dne.

K nejvýznamnějším prostorovým charakteristikám patří charakter přilehlého parteru, který má vliv dvěma způsoby:

- A. náplní – co se v něm odehrává, kolik lidí se toho účastní a jak tyto aktivity zasahují do prostoru
- B. členitostí a zajímavostí

Z poznatků vyplývá, že nejvhodnější pro atraktivitu prostoru a rozvoj aktivit bude parter s drobným měřítkem, tj. bohaté členění s krátkými úseky fasád jednotlivých provozoven a střídání atraktivní a méně atraktivní nabídky. Fasády okolních budov, které VP rámuje a vymezují by měly splňovat kritéria kategorie A nebo B (viz.) tak, aby nabízely jak dostatečný počet cílů, tak vhodnou estetickou a pohledově zajímavou kulisu.

Základní prostorové charakteristiky, které pozitivně ovlivní VP tedy jsou:

- zapojení do systému VP
- drobné měřítko prostoru
- tradiční charakter prostoru
- ochrana před hlukem
- ochrana před větrem
- zastínění části prostoru
- drobné měřítko parteru s bohatým členěním a různorodou náplní

7.3.5. Sociální faktory

Mezi základní sociální faktory patří především počet uživatelů prostoru, jejich sociální a věková skladba, přítomnost místní komunity atd. Jejich míra závisí často na výchově, kulturním pozadí, ale také například na náladě nebo věku potenciálních uživatelů. Tyto faktory působí často podvědomě a podílejí se také na *geniu loci* a specifickém charakteru daného veřejného prostoru.

Počet uživatelů VP je možné ovlivnit pomocí vybavení a aktivit, které zvýší koncentraci a sociální a věkovou škálu uživatelů. Nezbytné je také rozložení nabídky aktivit v průběhu celého dne i roku. Dále je nezbytná podpora místní komunity tím, že prostor je formován s ohledem na její požadavky a potřeby.

Velmi významné jsou všechny sociální kontakty, které se zde odehrávají a možnosti jejich podpory. Nezbytná je možnost volby intenzity sociálních kontaktů. Protože k základním a výchozím sociálním kontaktům patří také prosté pozorování lidí a aktivit, měl by být prostor uzpůsoben tak, aby bylo možné dobře pozorovat, tj. musí mít dostatek míst k sezení, opírání se a postávání, která jsou skvělými pozorovatelnami a také musí nabízet věci k pozorování, tj. pokud možno soustředit další zajímavé aktivity.

Nezbytná je také podpora obytné funkce okolních objektů, aby nedocházelo k nočnímu vyklidňování prostoru. S nočním vyklidňováním, přehledností, osvětlením a dalšími charakteristikami je také spojen pocit bezpečnosti i faktická bezpečnost samotná, která musí být nezbytně zajištěna.

- promísení všech sociálních i věkových skupin uživatelů
- pravidelná a v průběhu dne i roku příznivě rozložená návštěvnost
- zvyšování koncentrace uživatelů
- podpora rozvoje místní komunity a její příslušnosti k VP
- podpora a posilování sociálních kontaktů
- podpora různých typů kontaktů
- obytná funkce okolních objektů

7.3.6. Vybavení

patří k základním a nejjednodušším možnostem ovlivnění kvality VP. Tento způsob také patří k těm relativně méně ekonomicky náročnějším a použití kvalitního, dobře řešeného mobiliáře může i velmi nevýhodně prostorově řešený koncept ozdravit a vylepšit.

Obecně je možné říci, že:

- čím je více a bohatší škála prvků vybavení umístěna ve veřejném prostoru, tím více různých aktivit je podpořeno a tím úspěšnějším se tento prostor může stát
- sdružování prvků vybavení tak, aby docházelo k vrstvení aktivit je velmi významné pro jejich celkový rozvoj

Mezi prvky, které kvalitu VP ovlivní nejvíc patří:

- různé typy sedacích prvků – primárních i sekundárních, v dostatečném počtu a umístěné tak, aby bylo možné zvolit si, kde bude uživatel sedět a co bude pozorovat
- ochrana před klimatickými vlivy – kterou lze řešit především přírodními prvky nebo různými prvky drobné architektury
- osvětlení prostoru

Sezení je jednou ze základních statických aktivit a také skvělým startem pro další, především společenské aktivity. Je aktivitou jak volitelnou, tak i nezbytnou a právě ne zbytnost musí být základem pro umístování sedacích prvků. To, že budou sedací prvky umístěny na krátkých vzdálenostech sice zpříjemní pobyt všem uživatelům, ale především umožní méně mobilním lidem lépe využít veřejný prostor. Protože různé typy sedacích prvků přitahují různé skupiny uživatelů je nutno volit co nejširší škálu od klasických laviček, pohodlných a esteticky kvalitních až po polyfunkční objekty, které nabízejí sezení jako jednu z možností.

Zeleň obecně působí pozitivně na tvorbu příjemného a kvalitního prostředí především tím, že zlepšuje městské mikroklima (snižování teplot, zvlhčování ovzduší, tvorba stínu, ochrana před nepřízní počasí). Významně také působí na psychiku uživatelů VP. Existuje široká škála různých typů zeleně pro různé způsoby použití v městském interiéru a je tedy možné mít alespoň kousek zeleně v každém veřejném prostoru. (V tomto bodě si autorka velmi dobře uvědomuje rozpor s památkovou ochranou i s některými nezdravými tendencemi, přesto zastává názor, že pokud je zezeň správně a odborně použita, zásadním způsobem zvyšuje kvalitu veřejného prostoru). Významná je kombinace zeleně a především stromů s místy k sezení a s dalšími přírodními prvky, především vodou, která posílí celkový pozitivní vliv na mikroklima i náladu prostoru i uživatelů.

Významný je také vliv kvalitních povrchů z vhodných materiálů a také terénní modelace. Pokud je možné se tomu vyhnout, měl by být každý veřejný prostor řešen jako jednoúrovňový, aby byly odstraněny případné optické i psychologické bariéry.

8. ZÁVĚR

Systém veřejných prostorů ve městě představuje základní rámec veřejného života, který se ve městě odehrává. Snahou každé práce s veřejnými prostory je systematické zlepšování kvality prostředí pro rozvoj tohoto života a všech typů aktivit.

V této práci byly zkoumány jednotlivé faktory, které mají vliv na kvalitu veřejného prostoru. Faktory byly zkoumány z hlediska podpory rozvoje aktivit na daném prostoru v závislosti na typu veřejného prostoru a na jeho postavení v rámci systému veřejných prostorů města. Podle typu a hierarchické úrovně byly stanoveny základní požadavky na veřejný prostor tak, aby byl co nejkvalitnější a splňoval požadavky pro co nejlepší využitelnost a rozvoj aktivit. Na základě srovnání jednotlivých úrovní a požadavků na ně byl potom určen způsob proměny daného faktoru v závislosti na hierarchickém postavení a na typu prostoru.

8.1. PROMĚNA FAKTORŮ V ZÁVISLOSTI NA TYPU A HIERARCHII VEŘEJNÉHO PROSTORU

V následujících grafech je přehledně shrnut nárůst nebo pokles intenzity jednotlivých faktorů v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru v prvním grafu nebo na jeho typu v grafu druhém. Z těchto grafů je pak možné odvodit,

jak se daný faktor chová v závislosti na změně typu veřejného prostoru a jeho hierarchického postavení.

Schéma grafu 1:

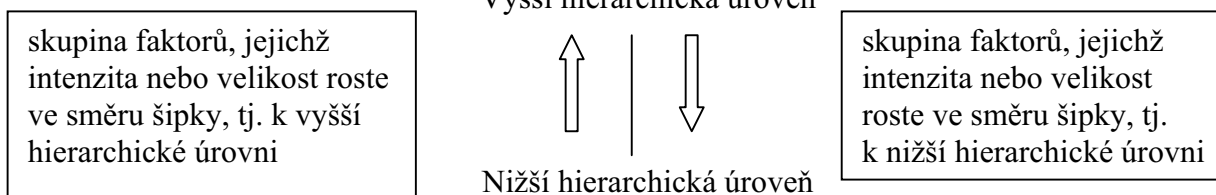

Schéma 2: Členění grafu 1

Schéma grafu 2:

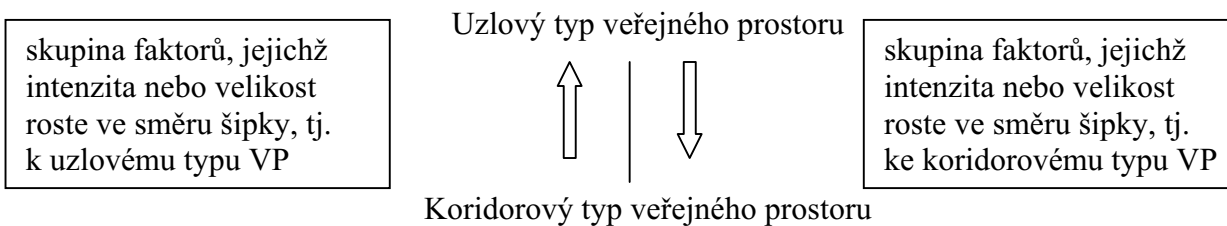

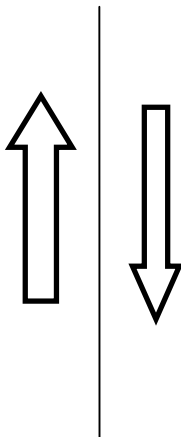
Schéma 3: Členění grafu 2

8.1.1. Aktivity

U aktivit dochází k velké proměně faktorů mezi jednotlivými úrovněmi veřejných prostorů a aktivity se výrazně mění také s typem prostoru.

Vyšší hierarchická úroveň VP

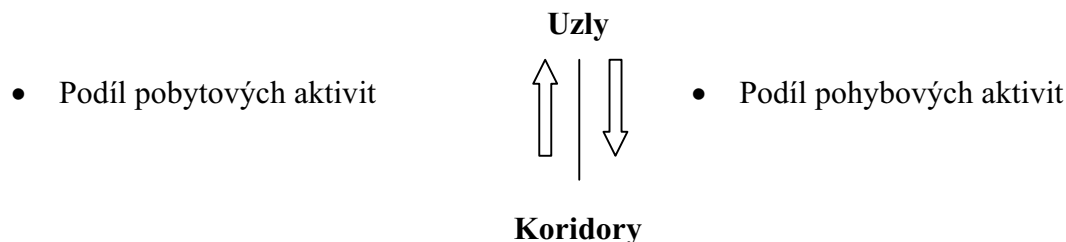
- Podíl návštěvnických a turistických aktivit – návštěvy atrakcí, pohyb turistů, využívání informačních prvků, fotografování a podobně
- Počet sociálních kontaktů
- Intenzita provozu
- Podíl organizovaných akcí a činností
- Nárazovost využívání veřejného prostoru

- Pravidelnost využívání veřejného prostoru
- Nutnost podpory pobytových aktivit
- Podíl „domácích“ aktivit – aktivit přenesených z domova na veřejný prostor
- Intimita sociálních kontaktů
- Podíl spontánních aktivit

Nižší hierarchická úroveň VP

Graf 1: Proměna aktivit v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru

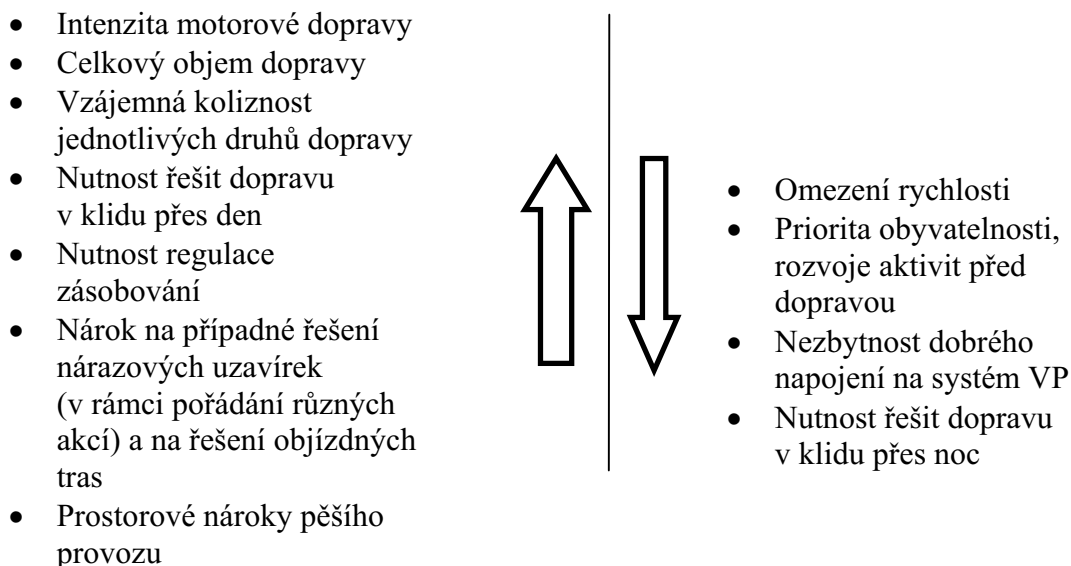
Graf 2: Proměna aktivit v závislosti na typu veřejného prostoru

K proměně aktivit při poklesu hierarchické úrovně dochází především na základě poklesu počtu uživatelů. Principem je celkový pokles počtu aktivit a jejich proměna z aktivit nárazových a výjimečných na aktivity každodenní a domácí a jejich celkové prohloubení a tvorba komplexních aktivit. Často existuje cyklický vztah mezi aktivitami – A podporuje B podporuje A Důležité je najít vhodný startovací moment a spustit tak tento uzavřený cyklus.

8.1.2. Doprava

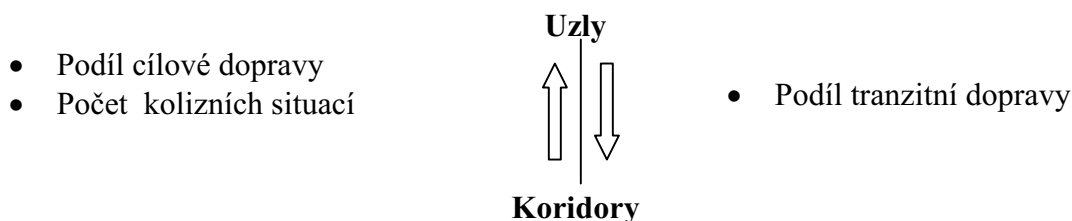
Doprava tvoří základní rámec veřejnému prostoru a zásadně ovlivňuje možnosti zlepšení jeho kvality. U jednotlivých prostorů se mění především objem a intenzita dopravy, kterou veřejný prostor dokáže „unést“ bez následků. U prostorů nižší hierarchické úrovně jde zpravidla o větší náchylnost k vlivům dopravy a k jejímu negativnímu působení.

Wyšší hierarchická úroveň VP

Nižší hierarchická úroveň VP

Graf 3: Proměna dopravy v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru

Graf 4: Proměna dopravy v závislosti na typu veřejného prostoru

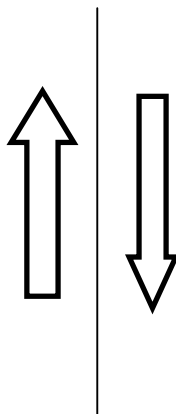
Mezi jednotlivými hierarchickými stupni se mění především celkový objem a intenzita dopravy. Z toho vyplývá nutnost silnějšího dohledu a regulace dopravy především u hierarchicky vyšších veřejných prostorů. Musí zde být regulována především rychlost, omezena tranzitní doprava a řešeny kolizní situace jednotlivých druhů dopravy. I zde by měl být kladem důraz na pěší provoz a měkkou dopravu.

8.1.3. Obchod

Společenská funkce patří k základním faktorům, kterou je nutno rozvíjet. Obchod tvoří v rámci veřejného prostoru základní faktor, který přitahuje možné uživatele. Oba tyto faktory a především faktory společenské se velmi silně mění se změnou hierarchické úrovně prostoru.

Vyšší hierarchická úroveň VP

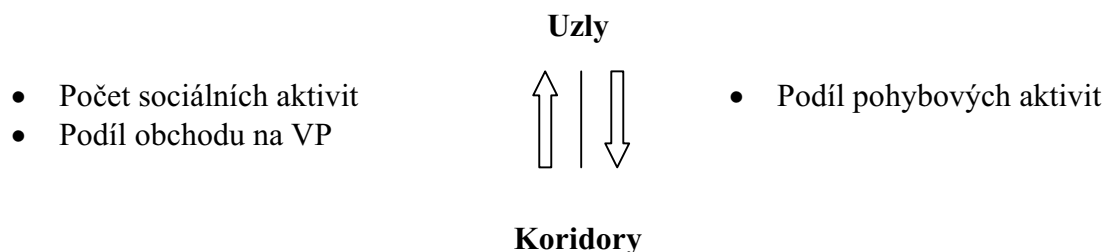
- Nároky na reprezentativnost prostorů
- Celkový počet sociálních kontaktů
- Objem obchodu na veřejném prostranství
- Význam institucí a provozoven v parteru
- Intenzita a celkový počet aktivit
- Vliv na cestovní ruch

- Význam VP pro komunitu
- Podíl hry dětí
- Hloubka a komplexnost sociálních kontaktů
- Interakce s ostatními typy prostorů – polosoukromé, soukromé

Nižší hierarchická úroveň VP

Graf 5: Proměna obchodu v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru

Graf 6: Proměna obchodu v závislosti na typu veřejného prostoru

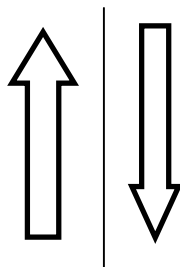
U obchodu jsou principem proměny snižující se nároky na celkové vybavení a rostoucí nároky na každodenně využívané provozovny.

8.1.4. Prostorové faktory

Prostorové faktory patří k nejhůře ovlivnitelným, protože tvoří samotný základ fyzického rámce veřejných prostorů. Je možné ovlivňovat je pouze částečně především s ohledem na potlačení klimatických vlivů.

Wyšší hierarchická úroveň VP

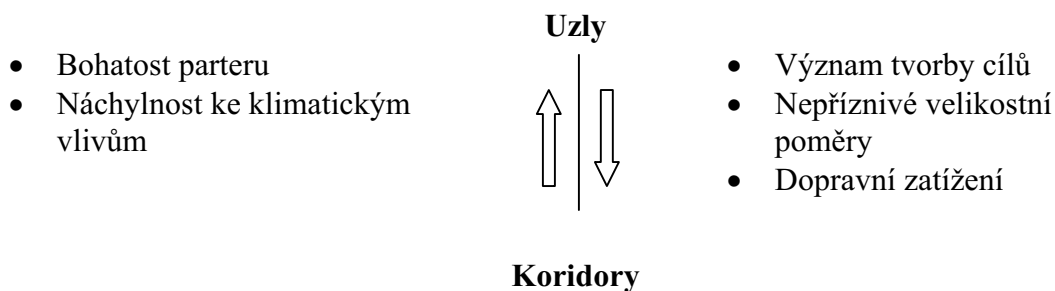
- Význam VP v systému VP
- Celková velikost
- Intenzita hluku
- Bohatost parteru, nároky na jeho členění
- Intenzita údržby
- Náchyllost ke klimatickým vlivům

- Možnost ovlivnit klimatické podmínky
- Schopnost vnímání parteru

Nižší hierarchická úroveň VP

Graf 7: Proměna prostorových faktorů v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru

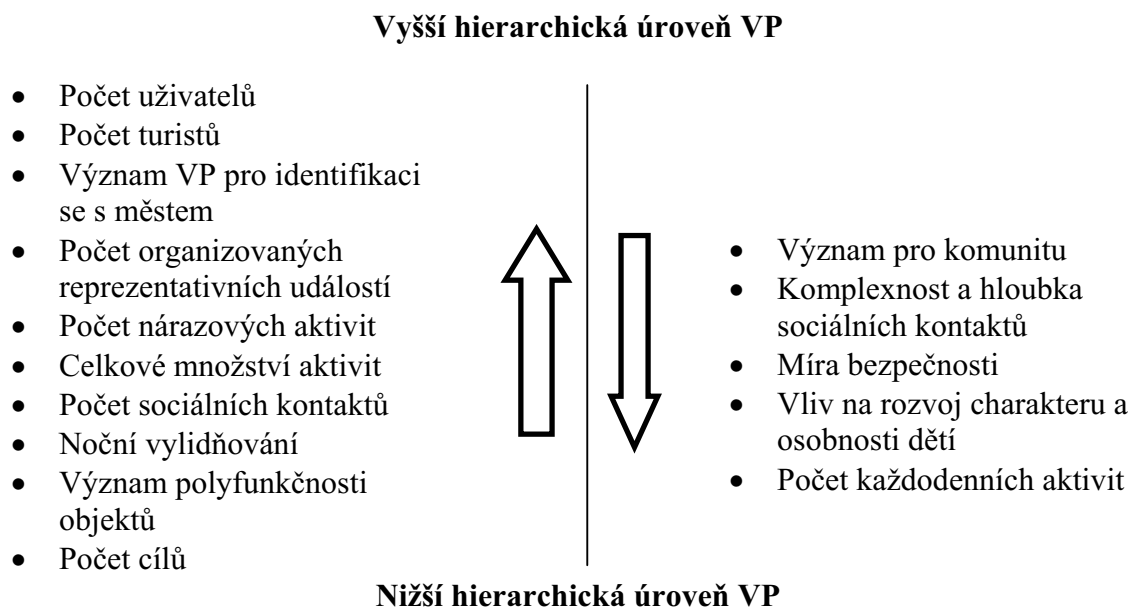

Graf 8: Proměna prostorových faktorů v závislosti na typu veřejného prostoru

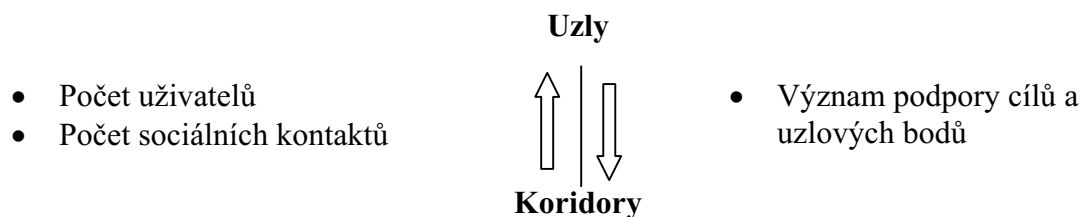
Mezi jednotlivými hierarchickými úrovněmi dochází k proměně velikosti prostorů a tím náchyllosti ke klimatickým vlivům. Větší prostor je vždy náchylnější a negativní klimatické vlivy jsou plošně hůře potlačovatelné. K proměně dochází také u bohatosti a členitosti parteru.

8.1.5. Sociální faktory

Sociální faktory patří také mezi hůře ovlivnitelné činitele. Základní proměnnou je v tomto případě počet uživatelů a snaha o jejich navýšení.

Graf 9: Proměna sociálních faktorů v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru

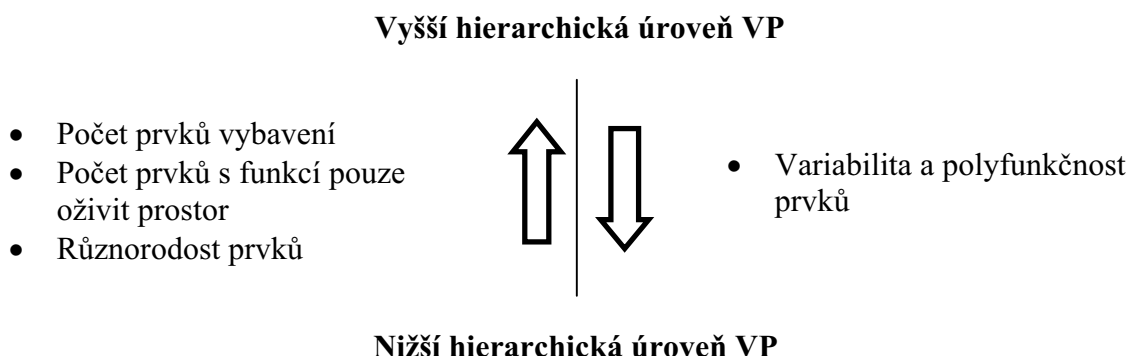

Graf 10: Proměna sociálních faktorů v závislosti na typu veřejného prostoru

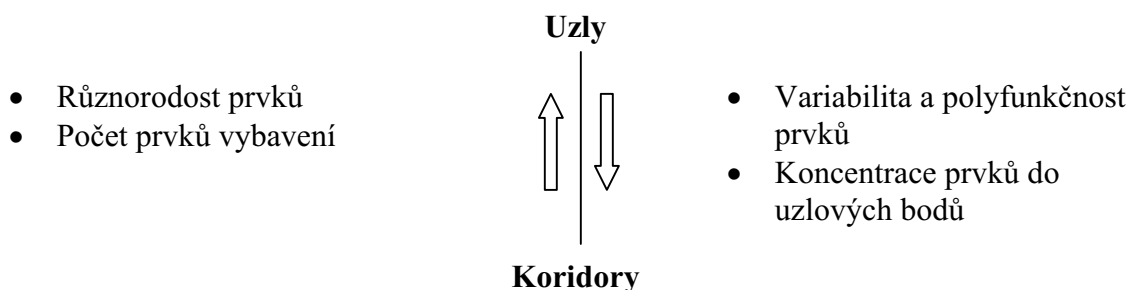
S poklesem hierarchické úrovně veřejného prostoru klesá celkový počet uživatelů a tím také dochází k menšímu počtu sociálních aktivit a interakcí. Zároveň s tím roste jejich intimita a komplexnost a také význam veřejného prostoru pro komunitu, která žije v jeho blízkosti.

8.1.6. Vybavení

Vybavení je základním faktorem, který výrazně ovlivňuje kvalitu veřejného prostoru. Nejvýrazněji se mění celkový počet prvků vybavení.

Graf 11: Proměna vybavení v závislosti na hierarchickém postavení veřejného prostoru

Graf 12: Proměna vybavení v závislosti na typu veřejného prostoru

Dochází především ke snižování počtu prvků vybavení, celkovému zjednodušení a k nárůstu jejich polyfunkčnosti. Všechny veřejné prostory ale musí být vybaveny alespoň základními prvky – lavičky, osvětlení, ...

8.2. VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DISERTAČNÍ PRÁCE

Výsledky výzkumu by měly sloužit pro potřeby architektů a urbanistů, kteří se zabývají prací s veřejnými prostory. Umožní jim lépe hodnotit kvalitu řešeného veřejného prostoru a nabídnou schematický přehled faktorů, které je nutno brát na zřetel a s nimiž je nutno ve veřejném prostoru operovat, aby byla zlepšena jeho kvalita. Výzkum může také sloužit pro potřeby státní správy a samosprávy, protože vytvoří jeden z podkladů pro systematickou práci s veřejnými prostory a pro jejich objektivní hodnocení. Hodnocení na základě předloženého přehledu se může stát součástí komplexního výzkumu a systematického plošného hodnocení veřejných prostorů města. Na jeho základě pak bude možné efektivně organizovat práci s veřejnými prostory, určovat jejich prioritu a zlepšovat tak možnosti rozvoje kvalitního obytného prostředí města.

Výsledky výzkumu je možné použít především jako podklad pro hodnocení veřejných prostorů a pro práci s nimi. Podle zastoupení a kvality jednotlivých faktorů daného veřejného prostoru je možné určit, kterým směrem by se měla ubírat případná revitalizace veřejného prostoru a další práce s ním. Na základě porovnání stávajícího

stavu veřejného prostoru s předpokládaným a požadovaným stavem faktorů podle schémat jsme schopni objektivně zhodnotit kvalitu veřejného prostoru a určit, které faktory a jakým způsobem by měly být při práci s prostorem zohledněny a zdůrazněny. Na základě takto zjištěných podmínek je možné systematicky zvyšovat kvalitu veřejného prostoru a tím také posilovat rozvoj aktivit, které na tomto prostoru probíhají.

Faktory je možné hodnotit buď komplexně jako celek nebo jednotlivě v dílčím hodnocení. Komplexní pohled se uplatní především při hodnocení systému veřejných prostorů, pro potřeby jejich srovnání a plánování práce s nimi a při tvorbě koncepce řešení jednotlivých veřejných prostorů. Pro dílčí kroky řešení veřejného prostoru je možné použít také hodnocení a srovnání jednoho typu faktoru, ze kterého vyplynou konkrétní požadavky na revitalizaci daného prostoru.

V poslední době se objevují požadavky na to, aby se při práci se systémem veřejných prostor města používal jako podklad „generel veřejných prostorů“. Tato práce by mohla být podkladem pro hodnocení a třídění veřejných prostorů pro potřeby zpracování tohoto generelu, protože použitím tohoto třídění veřejných prostorů a jejich faktorů jsme schopni přesněji zařadit veřejný prostor do hierarchické úrovně systému a také lépe zhodnotit jeho kvalitu.

Souhrnně je možné určit tyto základní body vědeckého přínosu práce a možnosti jejího využití:

VEĎECKÝ PŘÍNOS PRÁCE

- nový pohled na veřejné prostory a aktivity na nich, kdy jsou aktivity a možnosti jejich podpory a rozvoje jsou členěny z hlediska hierarchického postavení VP
- podrobnější typologie veřejných prostorů, specifikace jednotlivých hierarchických stupňů VP
- charakteristika proměny jednotlivých faktorů, které ovlivňují kvalitu VP podle postavení prostoru v systému

MOŽNOSTI VYUŽITÍ PRÁCE

- práce architektů a urbanistů - hodnocení kvality řešeného veřejného prostoru a nabídnou schematický přehled faktorů, které je nutno brát na zřetel a s nimiž je nutno ve veřejném prostoru operovat, aby byla zlepšena jeho kvalita
- práce úředníků státní správy a samosprávy - podklad pro systematickou práci s veřejnými prostory a pro jejich objektivní hodnocení
- součást komplexního výzkumu a systematického plošného hodnocení veřejných prostorů města včetně podkladů pro vytvoření generelu zeleně
- efektivní organizace práce s veřejnými prostory, určovat jejich prioritu a zlepšovat tak možnosti rozvoje kvalitního obytného prostředí města.

Na závěr je možné říci, že v podstatě vše, co zkvalitní a rozšíří nabídku, přitáhne u lidí v daném prostoru, předloží jim něco zajímavého nebo je pobídne k činnosti je velmi významné a nesmí v prostoru chybět. Proto je nezbytné přemýšlet o veřejném prostoru nejen jako o fyzickém místě s rozměry, barvou, ..., ale především jako o multifunkčním trojrozměrném místě plném vztahů, vazeb a života. Pak snad dokážeme vytvořit místo, které bude skutečně žít.

9. LITERATURA

1. Bloomer, K. C., Moore, Ch. W.: Tělo, paměť a architektura
2. Day, Ch. (2004): Duch a místo. Era, Brno
3. Důvodová zpráva o plánovacím víkendu „Šance pro staré město“, Oddělení rozvoje města MmHK, Ing.arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D., pro 36. zasedání zastupitelstva města Hradce Králové v roce 2001
4. Gehl, J.: Public space and public life in central Stockholm. City of Stockholm
5. Gehl, J. (1995): Tvorba humánních prostor ve městě. Přednáška pro konferenci: Města bez aut, Granada, 29. – 30. 3. 1995
6. Gehl, J. (2000): Život mezi budovami. Nadace Partnerství, Brno
7. Gehl, J., Gemzoe, L. (1996): Public spaces – Public life. The Danish architectural press and The Royal Danish Academy of Fine Arts, Copenhagen
8. Gehl, J., Gemzoe, L.(2002): Nové městské prostory. Vydavatelství ERA, Šlapanice
9. Gregorová, E. (1999): Obyvatelé Brna a veřejné prostory. MU v Brně, Fakulta sociálních studií, diplomová práce
10. Harris, M.(1984): Toronto – the city of neighbourhoods. Key Porter Books, Toronto.
11. Hrůza, J. (1977): Slovník soudobého urbanismu. Odeon, Praha
12. Jacobs, A. B.: Great streets, part four – Making great streets.
13. Jacobsová, J. (1975): Smrt a život amerických velkoměst. Odeon, Praha
14. Jellicoe, S. & G.(1997): The landscape of man
15. Lenda Chaloupková, H. (2000): Moje obec, moje město – věc veřejná? Techniky k zapojování veřejnosti do plánovacích procesů. Nadace VIA, Praha
16. Magistrát města Brna (1997), Útvar hlavního architekta, Cicvářková, R., Olšová, I.: Náměstí Svobody – časový snímek, sčítání osob nacházejících se na náměstí
17. McClintock, H. (1996): Is there life without a car?. Landscape design 3/1996
18. Nová aténská charta, 3/1998
19. Piet, P. (1996): Street for people. Landscape design 3/1996
20. Project for Public Spaces, Nadace Partnerství: Proměna místa – příručka k vytváření úspěšných veřejných prostranství
21. Šilhánková, V. (1999): Efektivní revitalizace města se zaměřením na centrální části velkých měst. FA VUT v Brně, disertační práce
22. Šilhánková, V. (2003): Veřejné prostory v územně plánovacím procesu, VUT v Brně
23. Tilley, J., Šilhánková, V., Navrátilová, J.(1996): Metodika operativního zlepšení veřejného prostoru. US Peace Corps, ÚHA MMB
24. Umělecké dílo ve veřejném prostoru, katalog 4. Výroční výstavy Sorosova centra současného umění – Praha, 2. 10. 1997 – 2. 11. 1997, Veletržní palác, Praha
25. Woolley, H. (1996): Streetlife. Landscape design 3/1996
26. Whyte, W. H. (1980): The social life of small urban places. The conservation Foundation, Washington D. C.

Další zdroje:

- www.nadacevia.cz
- www.nadacepartnerstvi.cz
- www.pps.com
- www.civitasperpopuli.cz
- www.mvcr.cz
- www.czso.cz
- www.uur.cz
- www.arc.govt.nz/arc/auckland-region/growth/public-spaces.cfm
- www.utoronto.ca/env/st/pspaces/publicspaces.html
- www.techcentralstation.com/1208048B.html
- Magistrát města Hradce Králové – mapové podklady, konzultace
- Magistrát města Brna – mapové podklady, konzultace
- Městský úřad Uherské Hradiště – mapové podklady

10. SUMMARY

Public spaces and activities

Habitants and visitors activities are basic moving power of city life. City life is formed by the life of its public spaces users. City enlivens with the collection of particular activities, tiny little movements and non-connected events. It acquires its own character and image with all this. Also environment largely influences activities. Rich, vivid and interesting surroundings will support rich, vivid and interesting scale of activities. Boring, gray and sterile public spaces mean dead city, sad inhabitants and minimum of bored visitors.

During last decades our society experienced many changes in the way of live hood, social conditions and socio-economical model of life. This leads to significant increase of leisure time. Also many lonely people, young and especially old ones, come up with the change of family social model. The visit of public space can be the only reachable form of social contact for them.

The result of here mentioned fact is constant increase of demands on public spaces and activities. The acquisition of quality public spaces for the city, its life and prosperity is non-disputable.

The support of recovery of the life on Czech public spaces is one of the key tasks of present urbanism and urban design after the long period of lack of interest and negative approach. Our aim is to form a place with such characteristics that will attract users of public space and support development of the life and activities.

We want to create functional city space offering enough possibilities for the business and services, for commercial part of city life, as well as for activities and meetings, for social part of the life. If we want the city to function properly we will have to support the development of quality public spaces and activities because the city life is formed by complex of people life and activities on its public spaces.

Present stage of problem

Many organizations and individuals occupy themselves with public spaces and activities research in present time. This research is held mainly abroad and in last decades also in Czech Republic. It is not possible to apply foreign findings directly on our public spaces without previous research of our spaces, their typology and system.

Goal of the work

The goal of dissertation work was to determinate basic factors influencing public space quality and also to refer to possibilities of its improvement. The aim was solved on the base of analyses of similar issue research in Czech and abroad and on analyses of functional foreign public spaces and revitalized Czech public spaces.

The work tried to formulate the relation of particular public space characteristics and elements and their change to quality and success of public spaces and activities, which take place on them.

Results of analyses

Particular public spaces and activities types together with basic factors influencing public space quality were analyzed. Functional revitalized public spaces in Czech Republic and abroad were analyzed. Also some field research mainly behavior mapping and pedestrian counting was accomplished.

All analyses were focused on the possibility of public space quality improvement. As a public space quality we understand the collection of various public

space characteristics spatial ones as well as social and urban that increase public space function and use value, support the activity development and so on. It means that the higher public space quality represents higher number and broader scale of activities, more visitors and so on.

We can set forth several basic principles that will positively influence the success of public space: polyfunction, collection, sandwiching, moderate use of reachable resources, concentration and future user participation.

System of city public spaces

The position of the space in system of city public spaces, its hierarchic position, is very important element for the evaluation of its quality. Public spaces create the system allowing peoples' life and movement, activities development and shift to other places. Hierarchic level of particular public space includes whole scale of elements and characteristics of place itself as well as its surroundings and mutual relations. Following system levels were identified: hyper-city system, city system, quarter system and local system.

Basic factors and their influence on quality of public space with different position in system

Very important relation between public space quality and activities that take place here exists as results from performed analyses, accessible materials and own public space research. Factors influencing public space quality and character were divided according to their belonging to basic groups that appear to be the most important for the impact on public space quality.

Basic factor groups that have essential influence on particular public space, its quality and function are these: activities, traffic, business, spatial factors, social factors and equipment.

The system of city public spaces represents basic frame of public life that takes place at the city. The aspiration of every work with public space is systematic improvement of environment quality for the development of the life and all types of activities.

Factors were researched with focus on support of activity development on specific place in dependence to the public space type and its position in city public space system. Basic demands on public space were assessed according the public space type and hierarchic level to make it as quality as possible and to fulfill claim on the best possible use and activity development. The way of change of each factor depending on the public space type and position was then stated on the base of comparison of particular levels and demands.

The hierarchic position of public space in the system and its basic type are critical for the influence of particular factor on different public spaces. These factors influence each hierarchic level with different way and intensity. Basic factors were assigned to particular public space levels to represent main elements positively influencing public space quality and activity development. Basic factors that positively influence quality of particular type and level of public space were documented in tables.

Activities

The moving engine of activities is activities themselves. The most important is the support of optional and stationary activities as talking about particular categories. Longer dwelling in space will provide both sufficient accumulation of users and possibility to develop other activities. Accumulation of users will also support social activities that are the most important for public space. Very important is to start the

circle of activities it means the effort to make people to use the space. Various organized events are ideal as starting point that will attract those potential users.

Traffic

Traffic belongs to factors that influence the space the most significantly. Space ability and possibility to attract people and activity depends on traffic organization and intensity. Interesting, vivid and functional space can be formed only where the traffic does not restrict the development of other space functions. Key factors are prevailing share of pedestrian and bicycle transport, quality city traffic resolution with good accessibility, transit restriction, aim traffic solution with short term parking support, significant speed reduce and systematic supply organization.

Business

Business activities were always very important for public space development. This group of factors participates on the peoples' presence at public space. People have some reason to visit the space. Business can be very important starting activity that can attract many other ones.

Spatial characteristics

Spatial factors form broad-spectrum of aspects and characteristics of public space. Some of them can be influenced quite easily; others can be changed only with high costs. Basic spatial characteristics that positively influence public space are: connection to public space system, good spatial scale, traditional character of the space, noise protection, wind protection, partly shading and small scale of parter with rich division and variable content.

Social factors

Mainly number of space users, their social and age composition, social function of the space and local community presence can be included among basic social factors of public space. Their intensity belongs often on education, cultural background but also on the mood or the age of potential users. These factors participate on genius loci and specific character of particular public space. Offer of activities must be stratified during whole day and year and local community must be supported by the space formed with respect to its demands and needs.

All types of social contact that take place at public space are very important together with possibility of their intensity choice. We can also mention mixture of all social and age groups of users and surrounding buildings habitation function development as other positive factors.

Equipment

Equipment is the basic and most easy way to influence public space quality. This way is also one of relatively cheaper ones. Also the use of quality, aesthetic and good mobiliary can restore and improve even really bad spatial concept of the place. Public space is strongly influenced by various types of sitting elements, climate protection and illumination. The higher number and broader scale of elements are located at the space the higher number of activities are supported and the more successful can public space become. An equipment element grouping is necessary to support activities sandwiching, which is very important for their complex development.

Conclusions

The change of factors depending on the type and hierarchic position of public space

There is summarized increase or decrease of particular factor intensity in final graphs depending on hierarchic level of the space in the first graph or its type in the second one. It is possible to deduce from these graphs how each factor behaves in dependence on the change of space type or its hierarchic position.

Activities

The change of activities during the decrease of hierarchic position is based on decrease of users' number. The principle is complex decrease of activities and their change from occasional and exceptional ones to regular and everyday ones together with their deepening and complexity increase. Cyclic relation often exists – A supports B supports A ... It is important to find the starting point and initiate this closed circle.

Traffic

Complex traffic volume and intensity change among particular hierarchic levels. The result is necessity of stronger supervision and traffic regulation especially for higher levels of spaces. Mainly speed must be regulated here, transit traffic reduced and particular means of transport collisions solved. Pedestrian and soft traffic should be supported.

Business

The principles of the change for business are decreasing demands on total business equipment and increasing demands on every day used business during decrease of public space level.

Spatial factors

Change in space dimension and so in inclination to negative climate influence occurs among particular hierarchic levels. Bigger space is always more predisposed and negative climate influence is hardly to influence in bigger areas in whole. Also there is the change in richness and dissection of parter.

Social factors

Total number of users decrease with the decrease of hierarchic level of the space. Also lower number of social activities and interactions emerge. Their intimacy and complexity increase in the same time. Also the importance for surrounding community increases.

Equipment

Number of the elements decreases, they become simpler and their polyfunction grows during public space hierarchic position decrease. But all public spaces must be equipped at least by basic elements – benches, illumination...

Use of research outputs

Architects and urbanists that work with public spaces can use research outputs together with the municipality as one of the base for the systematic work with public spaces and their objective evaluation.

It is possible to state the way of possible public space revitalization on the base of participation and quality of particular space factors. We are able to evaluate objectively quality of public space on the base of comparison of space present state with hypothesized and demanded stage according the schemes. We can also highlight which factors and how should be taken into account and emphasized during the work with the space. The quality of the public spaces can be systematically increased on the base of so found conditions and so strengthen development of activity that take place here.

As a conclusion we can say that possibly everything that up rates and broadens the offer, draws and keeps people at place, proposes something interesting or urges to activity is very important and must not lack at the place. So it is necessary to understand the public space not just as physical place with dimensions, color... but mainly as about multifunction space full of relations, connections and life. Just then we will hopefully be able to create the place that will be really successful.

11. SEZNAM VLASTNÍCH PRACÍ VZTAHUJÍCÍCH SE K TÉMATU PRÁCE

Vědeckovýzkumná činnost, účast na seminářích, konferencích v rámci doktorského studia, publikační činnost:

- Účast na grantovém výzkumném úkolu „Ulice v urbanistické struktuře“ GA ČR 103/99/1596, organizační a publikační činnost v jeho rámci
- Účast na grantovém výzkumném úkolu „Strategie rozvoje měst po povodni“ GA ČR 103/99/0780, organizační a publikační činnost v jeho rámci
- „Charakteristika a kategorizace veřejných prostor“ – příspěvek na Ph.D. workshopu konaném 16. – 18.7.2000 v rámci XIV kongresu AESOP v Brně
- Účast v posterové sekci XIV kongresu AESOP v Brně s tématem „Planning at a Turning Point“, (spolu s Ing. arch. Vladimírou Šilhánkovou, Ph.D., Doc. Ing. arch. Jan Koutný, Csc.) (20%)
- Účast na workshopu konaném 13.-16.11.2000 v Uherském Hradišti zabývajícím se možným urbanistickým řešením povodněmi ohrožených lokalit – „Rybárny“ a „Kasárna“
- „Referenční příklady z Uherského Hradiště“ - příspěvek prezentovaný na konferenci konané v rámci grantu „Ulice v urbanistické struktuře“ 30.11. – 1.12.2000, FA VUT v Brně
- V roce 2001 získán grant FRVŠ na inovaci výuky – příprava nového předmětu „Dendrologie pro architektky“
- „Veřejné prostory a aktivity“ - přednáška pro Okrašlovací spolek v Roztokách u Prahy konaný 22.5.2001, (spolu s Ing. arch. Vladimírou Šilhánkovou, Ph.D.) (50%)
- Účast na celostátní konferenci Strategické plány měst a informační technologie, Mnichovo Hradiště, 24.5.2001
- „Veřejné prostory v podmínkách transformující se ekonomiky“ – příspěvek na konferenci doktorandů konané dne 30.5.2001, FA VUT v Brně
- „Veřejné prostory a aktivity“ - přednáška na plánovacím víkendu ve Vaňkovce, Brno 8.6.2001
- Konference GIS, Vranov nad Dyjí, 19. – 21.6.2001
- „Letní škola architektury – Sabaudia, La Sapienza Roma 2001“, spoluautorka vítězného návrhu v rámci workshopu s tématem „City edges“, Sabaudia 26.8. – 8.9.2001 (40%)
- Spoluautorka územního plánu města Istog – Kosovo, části zeleně, (vedoucí projekčního týmu Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.) (10%)
- Mezinárodní konference EURA 2001 „Strategies for revitalising East European Cities“, Praha 21. – 22.9.2001
- „Plán obnovy a rozvoje pro kosovské město Istog“ - článek pro Urbanismus a územní rozvoj“, 4/2001, (spolu s Ing. arch. Vladimírou Šilhánkovou, Ph.D.) (30%)
- Příprava a organizace plánovacího víkendu „Šance pro Staré město“ v Hradci Králové, 26. – 27.10.2001, (spolupráce s Nadací VIA a magistrátem města) (40%)
- „Veřejný prostor, amfiteátr veřejného života“ - příspěvek prezentovaný na konferenci konané v rámci grantu „Ulice v urbanistické struktuře“ 28.11.2001, FA VUT v Brně
- „Zeleň ve veřejném prostoru“ - příspěvek do grantového projektu GA ČR „Veřejné prostory v územně plánovací praxi“ 103/D140/01, prosinec 2001, (řešitel Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.)

- Účast na mezinárodním workshopu „Všechny cesty vedou do Vaňkovky“, 29.1.2002
- „Aktivity jako indikátor kvality veřejného prostoru“ – příspěvek na konferenci doktorandů konané dne 30.5.2002, FA VUT v Brně
- „After War – Urban Regeneration in Kosovo“ - příspěvek prezentovaný na mezinárodní konferenci EURA, The Bauhaus University a Weimar City s tématem „Images and Urban Regeneration“, 10. – 12.10.2002, Výmar, Německo, spolupráce s Doc. Ing.arch. Vladimírou Šilhánkovou, Ph.D. (40%)
- „Přírodní prvky ve veřejném prostoru“ - příspěvek na konferenci „Veřejné prostory a život města“ 24.10.2002 v Brně. FA VUT a Civitas per Populi
- Úvod do urbanismu a územního plánování, kapitoly „Zeleň“ a „Krajinotvorba“, vysokoškolský učební text (spolu s Doc. Ing. Arch. J. Koutným, CSc. a Ing. arch. V. Šilhánkovou), Ekonomicko-správní fakulta, Universita Pardubice, 2002 (20%)
- Příprava a organizace konference „Územní plánování v systému samosprávy“, 20.3.2003, FA v Brně
- „Plánování s veřejností“ – příspěvek na konferenci doktorandů konané dne 30.5.2003, FA VUT v Brně
- „Impact of Quality of Public Space on its Success“ – příspěvek na mezinárodní konferenci „Public Spaces and Quality of Life in Cities“ konané 23. – 25.9.2004 v Brně, FA VUT, EURA a Civitas per Populi